Гэтыя песні таксама звязаны з рытуалам завівання барады, якую ў народзе звалі «раёвай», «спарыповай». Цыкл песень прысвечаны рытуалу завівання барады, якая была звязана з цэлым радам міфалагічных і рэальных персанажаў -- «богава», «кумава», «Спяпанава». У гэтым цыкле найбольш распаўсюджаны песні з сюжэтам «Сядзіць казёл на капе ды дзівіцца барадзе», дзе тыповая фальклорная сітуацыя: у чужога гаспадара заўсёды дрэнна, а ў нашага -- добра.

Вялікі раздзел складаюць песні дажыначнага вянка. Вобраз вянка з'яўляецца скразным для веснавой і жніўнай паэзіі, а таксама звязаны з вяселлем. У многіх песнях пераплятаюцца матывы канца жніва, вянка, частавання, выкупу, усхвалення жней і гаспадароў у абстаноўцы жніўнага часу.

Заслугоўваюць увагі і сатырычныя матывы ў жніўных песнях, якія раскрываюць маральна-этычныя погляды земляроба. У гэтай групе песень, якія выконваліся на шляху да дома гаспадара і на застоллі, супрацьпастаўляюцца свае жнеі чужым. Упамінанне пра традыцыйнае частаванне сустракаецца амаль ва ўсіх жніўных песнях; тут і абяцанне гаспадара добра пачаставаць жней, і просьба жней пра добрае частаванне за працу, і просьба запрасіць музыкантаў, каб павесяліцца. Група песень, што выконваліся на застол-лі, маюць аналогію з каляндарнымі і валачобнымі пес-нямі, ў аснове якіх -- усласлаўленне багацця гаспадара, ідэалізацыя яго і яго сям'і.

Такім чынам, як і ўся каляндарна-абрадавая паэзія, паэзія і абраднасць жніўнага цыкла маюць працоўную аснову, песні звязаны з грамадскім бытам земляроба, адлюстроўваюць яго гаспадарчыя клопаты, светапогляд, мараль, адносіны да навакольнага свету.

Разам з рацыянальным пачаткам у паэзіі жніўнага цыкла нямала і ірацыянальнага. Гэта абумоўлена памылковымі ўяўленнямі нашых продкаў аб навакольным свеце, адухаўленнем імі розных сіл прыроды.

Лапчынская Л.В.,
ст.выкладчык

СЛОВА Ў НАРОДНЫМ СВЯЦЕ

Сярод розных сродкаў у свяце слову належыць значнае месца. Слова ў абрадзе,рытуале існуе як магчымасць лагічнага дзеяння, якое ўжываецца з улікам асаблівасцей мясцовасці і часу.

Слова каранямі ўваходзіць ў святочнае дзеянне, якое складвалася вякамі, і ўтварае этнічную культуру, таму слова ўвасабляе мудрасць народа. З дапамогай слова ў святочным дзеянні адлюстроўваецца ўся гама пачуццяў яго ўдзельнікаў. Рознае па жанры і форме маўлення (маналагічнае, дыялагічнае) слова адлюстроўвае адносіны ўдзельнікаў да тэксту, надае значнасць інтанацыйнаму гучанню, увасабляе фанетычныя і лексічныя асаблівасці рэгіёна. Яно носіць розны характар у свяце (у рытуале слова сімвалічна). І гэта таксама дае магчымасць уздзейнічаць не толькі на розум, але і на пачуцці ўдзельнікаў святочнага дзеяння.

Слова рознае па тэмпу, рытму і моцы гучання. Яно непарыўна звязана з жэстам, мімікай, пластыкай, у свяце часта суправаджаецца музыкай. На жаль, гістарычны перыяд класічнага існавання моўнай традыцыі ў свяце знікае. Востра стаіць праблема стварэння і беражлівых адносін да гістарычнай духоўнай спадчыны слова.

Руплівыя адносіны да духоўнай гістарычнай спадчыны, вывучэнне слова ў народным свяце дапамогуць не толькі азнаёміцца з народнай паэзіяй, асаблівасцямі мовы, прасачыць яго сувязі з музыкай, пластыкай, жэстам, песняй, але і адкрыць метад работы над словам у свяце. Імправізацыя на творчай аснове як сродак засваення казак, прымавак, прыказак і іншых жанраў дасць магчымасць не толькі пазнаёміцца з народнай паэзіяй, асаблівасцямі мовы, яе сувязі з музыкай, спалучэння з элементамі іншых выразных сродкаў, але і будзе садзейнічаць фарміраванню творчых якасцей рэжысёра, захаванню этнічнай культуры.

Аверкава Н.К.,
выкладчык

МОЎНАЕ ДЗЕЯННЕ Ў ПРАФЕСІЙНАЙ ПАДРЫХТОЎЦЫ РЭЖЫСЁРА СВЯТ

Адным з галоўных напрамкаў у комплекснай падрыхтоўцы рэжысёра свят з'яўляецца моўнае дзеянне. Менавіта яму належыць значная роля ў выхаванні рознабаковых прафесійных якасцей спецыяліста.

У сцэнарыі прадстаўленняў і свят непасрэдна ўваходзіць матэрыял розных літаратурных жанраў. І ўвесь гэты матэрыял павінен падпарадкоўвацца рэжысёрскай звышзадачы ў свяце. Задача рэжысёра заключаецца ў тым, каб навучыцца арганічна спалучаць розныя літаратурныя жанры ў залежнасці ад перспектывы скразнога дзеяння, авалодаць уменнямі і навыка-мі моўнага дзеяння ў гэтых жанрах. Слову належыць адно з вядучых месц у ажыццяўленні разнастайных функцый свята: камунікатыўнай, дзейснай, эстэтычнай, гістарычнай, нацыянальна-патрыятычнай, мастацкай, эмацыянальнай і інш. Такая значнасць слова ў свяце абавязвае рэжысёра грунтоўна авалодаць законамі моўнага дзеяння.

Найбольшае значэнне ў гэтай практыцы належыць жанрам публіцыстыкі. Увасабленне публіцыстыкі ў жывое дзейснае слова абумоўлена яе роляй ў фарміраванні асноўных прафесійных якасцей спецыяліста.

Паколькі публіцыстыка займае прамежкавае, сярэдзіннае месца паміж мастацкай і навуковай твор-

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

часцю, яна мае рад спецыфічных асаблівасцей, якія студэнту неабходна добра засвоіць.

Трэба адзначыць, што ў рамках самой публіцыстыкі сфарміраваліся асобныя тэматычныя разнавіднасці, апавядальныя формы і жанры.

Адну групу сярод іх складаюць вядомыя нам жанры газетна-часопіснай публіцыстыкі: карэспандэнцыя, каментарый, рэпартаж, артыкул і інш.

Другая група -- гэта жанры аратарскай (вуснай) публіцыстыкі: выступленне, даклад, прамова, гутарка.

Трэцюю групу складаюць творы мастацкай публіцыстыкі. Гэта нарысы, лірычныя замалёўкі і іншыя жанры. Яны характарызуюцца мастацкай выразнасцю, эмацыянальнасцю, філасофскім абагульненнем. Менавіта ў творах мастацкай публіцыстыкі спалучэнне якасцей публіцыста як даследчыка і мастака выяўляецца непаўторна.

Характэрным для рэжысёра свят з'уляецца тое, што, ажыццяўляючы мастацкае, маральнае, адміністрацыйнае кіраўніцтва пэўным калектывам людзей, ён у сваёй практыцы не можа мінуць публіцыстычнае слова як сродак пераканання, выхавання і распаўсюджвання ведаў. А гэта патрабуе ад рэжысёра ўмення быць самому пераканаўчым, здольным захапіць сваёй задумай, заразіць аўдыторыю жывым эмацыянальным словам, падпарадкаваць сваёй волі.

Чарняк Ю.М.,
канд. мастацтвазнаўства,
дацэнт

УПЛЫЎ ФЕСТЫВАЛЯЎ НАРОДНАЙ ТВОРЧАСЦІ НА ЭСТЭТЫКУ СУЧАСНАГА ПРАФЕСІЙНАГА МАСТАЦТВА

У шэрагу раёнаў Рэспублікі Беларусь адраджаецца даўняя традыцыя правядзення фестываляў народнай творчасці раённага, рэгіянальнага маштабаў. Болей дзесяцігоддзя праходзяць «Браслаўскія зоры» на Віцебшчыне, «Палескі карагод» на Брэсчыне, аналагічныя фестывалі ў Мозыры і Тураве на Гомельшчыне, у Мядзелі, Слуцку, Чэрвені на Міншчыне, а таксама ў іншых месцах. Не абмежаваныя жанравымі рамкамі і не заўсёды мэтанакіраваныя, яны тым не менш сталі выдатнай магчымасцю ўсплёску народных дараванняў, выканання старых і новых песень, танцаў, музычных твораў. Іх вопыт, безумоўна, увабралі ў сябе фестывалі апошніх 4 гадоў, якія актыўна множацца і, што асабліва каштоўна, набываюць добра дасведчаных кіраўнікоў і тлумачальнікаў. Гэтым фестывалям спадарожнічае новы ўзровень асэнсавання і прафесійнага вывучэння з пункту гледжання адраджэння нацыянальных фальклорных вытокаў і традыцый. Найбольш паказальныя ў гэтым сэнсе харэаграфічныя фестывалі 1990 г. ў Гародні, потым «Пярэзвы» ў 1992 годзе ў Бабруйску (як агляд калектываў Гомельшчыны і Магілёўшчыны), а ў наступным 1993 годзе -- ў Чачэрску, рэспубліканскі фестываль сямейнай творчасці, які праходзіў у студзені 1994 года ў Слоніме. Асноўныя вынікі гэтых фестываляў -- высвятленне рэгіянальных асаблівасцей у розных жанрах народнай творчасці (у тым ліку строяў), што набывае ўсё больш важнае значэнне для пашырэння і распаўсюджання фальклорна-этнаграфічных ведаў.

Але самае, можа быць, істотнае і нечаканае грунтуецца на тым, што магутна заявіўшая пра сябе тэма адраджэння вытокаў беларускага фальклору адлюстравалася ў прафесійнай творчасці розных напрамкаў і жанраў. І менавіта гэты ўплыў з асаблівай выразнасцю выявіўся на міжнародных фестывалях, таму што супастаўленне сучасных тэндэнцый у мастацтвах розных краін найбольш відавочна выяўляе характэрныя рысы нацыянальнага.

Аб гэтым ярка сведчаць пошукі беларускіх тэатральных рэжысёраў, спектаклі якіх былі паказаны на Міжнародным фестывалі ў Мінску «Студыйныя каляды--91». У пастаноўках «Сялянская вайна» І.Кафта (мінскі тэатр-студыя «Дзе-Я», рэж.М.Трухан), «Янка Купала» (Мінскі тэатр гістарычнай камедыі і драмы, рэж.В.Матросаў), «Смешныя і грэшныя людзі мае» паводле Я.Купалы і Л.Радзевіча (Мінскі музычна-драматычны тэатр) з поўнай яснасцю адчувалася, што тэатральны спектакль пакідае звычайныя кананічныя формы, каб наблізіцца да абраду, рытуалу, умоўных формаў народнага тэатра-відовішча.

Не менш выразная карціна склалася і на паказах беларускіх лялечных тэатраў у дні 2-га Міжнароднага фестывалю ў Мінску ў маі 1993 г. Пры тым, што спектаклі чатырох гарадоў Беларусі «Зязюлькі» (Магілёў, рэж.А.Жугжда), «Цар Град» (Мінск, рэж.А.Ляляўскі), «Тутэйшыя» (Гродна, рэж.М.Андрэеў) і «Папялушка» (Віцебск, рэж.В.Клімчук) зусім розныя, па сведчанню крытыкі, «самая агульная, характрэрная рыса, якая вылучыла іх з фестывальнага кантэксту, -- гэта схільнасць да фальклору».

І яшчэ адно цікавае назіранне, што ляжыць у рэчышчы гэтых разважанняў. На 2-м Міжнародным фестывалі-семінары «Я люблю балет», які быў ажыццёўлены ў 1993 годзе, адзначалася шчодрая эмацыянальнасць танцаў «народнікаў». Фестываль заўсёды -- паказ дасягненняў. Відавочна, што дасягненні мастацтваў Беларусі -- гэта перш за ўсё адраджэнне нацыянальнай спадчыны.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ